

STEPHEN KING

Dolores Claiborne

Prevod: Marko Košan

Za moju mamu Ruth Pillsbury King

»Kaj hoče ženska?«

Sigmund Freud

»S-P-O-Š-T-O-V-A-N-J-E,
ugotovi, kaj mi to pomeni.«

Aretha Franklin

Predgovor

V severozahodnem delu države Maine – na območju, ki mu pravijo Dežela jezer – se okoli prelepega jezera Dark Score v obliki polmeseca vije mestece Sharbot. Dark Score je eno najglobljih jezer Nove Anglije – na nekaterih mestih doseže globino devetdeset metrov in več. Nekateri domačini trdijo, da je brez dna ... Ampak šele po nekaj kozarcih piva (v Sharbotu »nekaj« predstavlja ... šest kozarcev, recimo).

Če bi na zemljevidu države potegnili ravno črto od severozahoda do jugovzhoda, od majčkene začetne pike, ki predstavlja Sharbot, in nato skozi večjo piko, ki predstavlja mesto Bangor, bi nazadnje prišli do najmanjše pike od vseh – do majhnega zelenega zrnca v Atlantiku, kakšnih šestnajst morskih milj od Bar Harborja. To zeleno zrnce je otok Little Tall, ob štetju leta 1990 je na njem živelo 240 ljudi, manj kot ob štetju leta 1960, ko jih je bilo 527.

Ti dve majhni občini, natanko 225 kilometrov zračne linije oddaljeni druga od druge, kot kakšni nepomembni opori za knjige objemata otoško in celinsko stran največje države Nove Anglije. Skupnega nimata prav nič: pravzaprav bi zelo težko našli prebivalca v katerikoli od njiju, ki bi vedel, da tista druga sploh obstaja.

Kljub temu je poleti 1963, v zadnjem poletju, preden je Ameriko – in ves svet – za vselej spremenila atentatorjeva krogla, Sharbot in Little Tall povezal izjemen nebesni pojav: zadnji popolni sončev mrk, ki je bil (znova spet šele leta 2016) viden v severnem delu Nove Anglije.

Oba, Sharbot povsem na zahodu Maina in otok Little Tall kot najvzhodnejša točka države, ležita v pasu popolnega mrka. In čeprav pojava tega mirnega, vlažnega dne v več

kot polovici krajev v pasu mrka ljudje niso mogli opazovati zaradi nizke oblačnosti, so bile tako v Sharbotu kot na Little Tallu razmere za opazovanje idealne. Za prebivalce Sharbota se je mrk začel ob 16.29 po vzhodnem poletnem času, za prebivalce Little Talla pa ob 16.34. Popolni mrk, ki je tako rekoč zdrvel preko države, je trajal skoraj tri minute. V Sharbotu je bilo popolnoma temno od 17.39 do 17.41, na Little Tallu pa od 17.42 do skoraj 17.43, vsega skupaj devetinpetdeset sekund.

Ko se je nenavadni mrak kot val razlil nad državo, so se prikazale zvezde in napolnile dnevno nebo, ptice so se odpravile k počitku, netopirji so brezciljno krožili okoli dimnikov, krave so se poleggle na travniku, kjer so se pasle, in zaspale. Sonce na nebu se je spremenilo v žareč obroč, in ko je svet kot omrtvičen ležal pod tem pokrovom nenaravne teme in so se oglasili črički, sta se začutili dve osebi, ki se sicer nikoli ne bosta srečali, obrnili sta se druga proti drugi, kot se obračajo cvetlice, ko iščejo sončno toploto.

Ena od njiju je bilo dekle po imenu Jessie Mahout – bila je v Sharbotu, na zahodu države. Druga je bila mati treh otrok, Dolores St. George – ona je bila na otoku Little Tall, na vzhodnem koncu države.

Obe sta sredi dneva zaslišali skovik sove. Obe sta živeli globoko v dolinah groze, v pokrajinah nočne more, o katerih, tako sta verjeli, ne bosta nikoli spregovorili. Obe sta čutili, da jima mrak povsem ustreza, in sta se zanj zahvaljevali bogu.

Jessie Mahout se bo poročila z moškim po imenu Gerald Burlingame, njena zgodba pa je opisana v knjigi *Geraldova igra*. Dolores St. George je znova privzela dekliško ime Dolores Claiborne, svojo zgodbo pa pripoveduje na straneh, ki sledijo. Zgodbi govorita o dveh ženskah, ki sta se znašli v pasu mrka, in o tem, kako sta prišli iz teme.

Dolores Claiborne

Kaj si me vprašal, Andy Bissette?

Če »razumem pravice, ki si mi jih pravkar prečital«?

Sveta nebesa! Zakaj morajo biti moški tako *butasti*?

Ne, *ti* pozabi – nehaj pridičat in me poslušaj. Se mi zdi, da me boš poslušal še dolgo v noč, zato se kar pripravi. *Jasno*, da razumem, kar si mi prebral! A misliš, da so se mi po tistem, ko sva se srečala spodaj v trgovini, skisali možgani? Saj je bilo šele v ponedeljek popoldne, če ti je morda ušlo. Rekla sem ti, da te bo žena pošteno spucala, ker kupuješ en dan star kruh – tako je, če varčuješ pri napačnih stvareh – in stavim, da sem imela prav, kaj?

Jaz čisto dobro razumem svoje pravice, Andy; moja mati že ni vzgojila trape. Razumem pa tudi svoje obveznosti, bog pomagaj.

Praviš, da bi lahko na sodišču vse, kar bom rekla, uporabili proti meni? No, presenečenjem nikoli konca! In ti, Frank Proulx, se lahko kar nehaš tako bedasto nasmihat. Mogoče si zdaj res najbolj mogočen policist v mestu, toda še ne tako dolgo sem te gledala, kako si tekal okoli v plenici, ki ti je visela z riti, s čisto takim enakim nasmeškom na licu. Nekaj ti bom povedala – kadar imaš opravka s staro kokljo, kakršna sem jaz, si lahko kar prišparaš ta svoj nasmešek. Pogruntam te lažje kot oglas za spodnje gate v Searsovem katalogu.

Prav, malo smo se pohecali, zdaj pa lahko začnemo. Vam trem bom povedala prekleto dolgo zgodbo, in sicer od začetka, in preklemansko veliko tega bi na sodišču *res* lahko uporabili *proti* meni, če bi po vsem tem času kdo to zares hotel. Največji hec je, da ljudje na otoku tako ali tako vse vedo, meni pa je zdaj tako rekoč že ‚vse en drek‘, kot je govoril stari Neely

Robichaud, kadar ga je imel preveč pod kapo. Večino časa, torej, kar vam bo potrdil vsakdo, ki ga je poznal.

Najprej pa bi vseeno rada povedala eno stvar, zato sem sama od sebe tudi prišla sem. Nisem ubila tiste kuzle Vere Donovan in ne glede na to, kaj si vidva zdajle mislita, vaju nameravam v to prepričat. Nisem je porinila dol po tistih salamenskih štengah. Ni problema, če me daste pod ključ zaradi drugih stvari, ampak krvi te kuzle nimam na svojih rokah. In rekla bi, da boš do tedaj, ko bom končala svojo pripoved, to tudi verjel, Andy. Ti si bil vedno kar fejest fant, kakršni pač so pravi fantje – pošteni, hočem reči – in postal si moški, kot se šika. Ampak nikar si zdaj ne domišljaj; kot vsak drugi moški si zrasel ob ženski, ki ti je prala in ti brisala nos ter pokazala pravo pot, kadar si skrenil.

Še ena reč, preden začnemo – Andy in Frank, vaju poznam, kako da ne, ampak kdo je pa ta ženska s kasetofonom?

Kristus, Andy, saj vem, da je stenografka! Ti nisem ravnokar povedala, da moja mama ni vzgojila trape? Novembra letos jih bom res imela šestinšestdeset, ampak v glavi še imam vse koleščke. Saj vem, da je ženska s snemalnikom in beležko stenografka. Po televiziji gledam vse tiste serije, ki se dogajajo na sodišču, tudi *L. A. Law*, v kateri se zdi, da nihče ne more ostati oblečen dlje kot petnajst minut.

Kako ti je ime, ljubica?

Aha ... Od kod pa si?

Oh, nehaj, Andy! Kaj pa bi drugega počel nocoj? Si hotel do obale, da bi videl, če lahko poloviš tipe, ki brez dovoljenja nabirajo školjke? To bi bilo pa res bolj razburljivo, kot lahko prenese tvoje srce, kajneda? Ha!

Tako. To je že bolje. Ti si torej Nancy Bannister iz Kennebunka, jaz sem pa Dolores Claiborne prav od tod, z otoka Little Tall. Povedala sem že, da bom, preden končamo, vse lepo počasi razložila in vam bo postalo jasno, da se prav nič ne lažem. Torej, če boš hotela, da govorim hitreje ali počasneje, mi

kar povej. Ni ti treba biti nerodno pred mano. Jaz bi rada, da zapišeš čisto vsako mojo prekleto besedo, za začetek kar tole: pred devetindvajsetimi leti, ko je bil tale šef policije Bisette v prvem razredu in je še vedno lizal mažo z žoge za bejzbol, sem ubila svojega moža Joeja St. Georgea.

Čutim, da je nastal prepil, Andy. Morda bo izginil, če boš nehal tako prekleto na široko zijat s to svojo gofljo. Ne vem, pravzaprav, zakaj si tako zelo presenečen. Saj veš, da sem ubila Joeja. Vsi na Little Tallu to vejo in najbrž še polovica tistih tam čez v Jonesportu. Res pa je, da mi niso mogli nikoli ničesar dokazat. In tudi ne bi tega zdaj tukaj priznala pred Frankom Proulxom in Nancy Bannister iz Kennebunka, če ne bi bilo zaradi tiste neumne kuzle Vere in njenih neznosnih senilnih trikov.

No, zdaj jih ne more več uporabiti, kajne? To pa je navsezadnje tudi neke vrste uteha.

Primakni tisti kasetar malo bliže, Nancy, dragica – če bomo že naredili, bomo naredili, kot je treba, vam rečem. Tile Japonci pa res znajo nadvse *spretno* spraviti skupaj te stvarce, a ne? To pa res ... Ampak najbrž obe veva, da me lahko tisto, kar bo zabeležila tale luštna naprava, do konca življenja spravi v ženski zapor. Vendar nimam druge. Pri boгу prisežem, da sem od vekomaj vedela, da me bo Vera Donovan spravila v grob – to sem vedela od prvega trenutka, ko sem jo srečala. In pogledjte, kaj je naredila – samo pogledjte, kaj mi je storila ta prekleta stara kuzla. Tokrat mi jo je res zakuhala. Ampak taki so ti bogataši; če te ne morejo zbrečati do smrti, te prav lahko zadušijo s svojo prijaznostjo.

Kaj praviš?

O, moj bog! Saj *takoj* pridem na to, Andy, če dovoliš! Ravno se odločam, ali naj povem zgodbo od koncu proti začetku ali lepo počasi od začetka do konca. Najbrž se tukaj ne da dobiti kaj malega za popiti, ali pač?

Ah, *k vragu* pa kava! Kar vzemi celo ročko in si jo potisni v tazadnjo. Daj mi samo kozarec vode, če si tak šuft, da ti je škoda z mano podelit požirek tistega Jima Beama, ki ga skrivaš v predalu pisalne mize. Saj nisem –

Kaj praviš, od kod vem za to? Lej ga, no, Andy Bisette, kdor te ne pozna, bi pomislil, da si šele včeraj zlezel iz pleníc. Misliš, da je to, da sem ubila moža, edina stvar, o kateri se pogovarjajo ljudje na tem otoku? Hudiča, saj vendar vsi vedo. Torej – da imaš vedno kaj takega pri sebi.

Hvala, Frank. Ti si bil tudi vedno priden fant, čeprav te je bilo precej težko gledat v cerkvi, preden te je mama odvadila nenehnega brskanja po nosu. Sveta nebesa, včasih si tisti svoj prst potisnil tako daleč gor v nos, da je bil pravi čudež, da si ga nisi zarinil v možgane. Zakaj pa zdaj zardevaš? Ni otroka na tem božjem svetu, ki ne bi tu in tam izkopal kakega majhnega zelenega in ga privlekel na dan. Vsaj toliko si vedel, da nisi rok kar naprej tlačil v žep in se praskal po jajcih, vsaj v cerkvi ne, čeprav je veliko dečkov, ki *nikoli* –

Ja, Andy, ja – saj *bom* povedala. Sveta marička, ti imaš pa vedno mravljince v riti, a ne da?

Veste kaj: naredila bom kompromis. Namesto tega, da bi pripovedovala od začetka do konca, bom začela nekje na sredini in potem bo šlo malo naprej, malo nazaj. Če ti kaj ni všeč, Andy Bisette, me kar zapiši na list svoje beležke in ga pošlji župniku.

Torej, z Joejem sva imela tri otroke, in ko je poleti 1963 umrl, je bila Seleno stara petnajst let, Joe mlajši trinajst, mali Pete pa šele devet. No, Joe pa mi ni zapustil niti kahle, da bi se lahko poscala vanjo, in komaj kakšno okno, skozi katerega bi lahko zllila –

Najbrž boš morala malo popraviti te besede, Nancy, a ne? Jaz sem samo stara baba z zoprnim značajem in še bolj umazanim jezikom, vendar se tako zgodi, prej ja kot ne, kadar je tudi življenje zoprno do tebe.

Torej, kje sem ostala? Saj se menda nisem že čisto izgubila, kaj?

Aha – ja. Hvala ti, dragica.

Joe je torej zapustil samo tisto majhno kolibo zgoraj pri East Headu in dva hektara zemlje, večinoma prekrите z robidovjem in šavjem, kakršno vedno znova zraste, ne glede na to, kolikokrat ga počistiš. Še kaj? Naj vidim. Tri kamione v nevoznem stanju – dva majhna dostavna in enega za prevoz hlodovine – petnajst metrov drv, odprte račune v špeceriji, železnini in na bencinski črpalki ter račun za pogrebne stroške in ... Bi radi vedeli, kaj še za povrh? Še teden dni ni bil pod zemljo, ko je prišel naokoli tisti pijanec Harry Doucette z nekim klinčevim potrdilom, na katerem je pisalo, da mu Joe dolguje dvajset dolarjev od stave pri bejzbolu!

Vse to mi je pustil, pa mislite, da sem za njim dobila še kaj denarja od zavarovalnice? Niti pod razno! Vseeno pa je bil svojevrsten blagoslov, kako so se zasukale stvari. Najbrž bom na koncu prišla tudi do tega, zdaj pa bi rada povedala samo to, da Joe St. George ni bil kaj prida mož; pravzaprav je bil pravi mlinski kamen okoli mojega vratu. Še huje, mlinski kamen se ga namreč ne napije in ne prihaja domov smrdeč po pivu ter si potem ob enih zjutraj poželi še fuka. To sicer ni bil razlog, zakaj sem ubila pasjega sina, ampak lahko začnem svojo pripoved tudi s tem, kot bi jo lahko s čim drugim.

Otok ni najboljši kraj, če hočeš *koga* ubiti, to vam že lahko povem. Občutek imaš, da je tam vedno nekdo, ki ga srbi, da bi v najmanj primernem trenutku vtaknil nos vate. Zato sem tudi izpeljala stvar, kot sem jo, saj bom še prišla do tega. Za zdaj je dovolj, če povem, da sem to storila približno tri leta po tistem, ko je mož Vere Donovan umrl v prometni nesreči blizu Baltimora, kjer sta živel, kadar nista bila na počitnicah na Little Tallu. Takrat je imela Vera večino kolesčkov v glavi še na svojem mestu.

Joeja torej ni bilo več, denarja ni bilo in res sem bila v škripcih, to vam lahko povem – rekla bi, da nihče na celem svetu ni bolj obupan kot ženska, ki ostane sama z nepreskrbljenimi otroki. Skoraj sem se že odločila, da bom odšla preko in skušala najti službo v Jonesportu ... Kot prodajalka v kakšni delikatesi ali kot kelnarca v kakšni restavraciji, ko se je trapa neumna naenkrat odločila, da bo od takrat vse leto živela kar na otoku. Skoraj vsi so pomislili, da se ji je utrgalo, jaz pa niti nisem bila presenečena – saj je takrat itak tukaj preživljala večino časa.

Tip, ki je takrat delal zanjo – ne spomnim se imena, ampak ti veš, koga mislim, Andy, tistega butastega tujca, ki je vedno nosil dovolj ozke hlače, da je lahko celemu svetu kazal jajca, velika kot kozarci za vlaganje – me je poklical in mi povedal, da gospica (tako jo je vedno klical: gospica; kakšen cepc) sprašuje, ali bi prišla in se pri njej zaposlila kot gospodinja. No, družini sem poleti gospodinjala že od leta 1950, zato je bilo najbrž samoumevno, da je najprej poklicala mene, takrat pa se je vse skupaj zdelo, kot bi bile uslišane moje molitve. Na licu mesta sem pristala in nato zanjo delala vse do večeraj zjutraj, ko je šla dol po stopnicah direkt na svojo trapasto prazno glavo.

Kaj je že delal njen mož, Andy? Izdeloval je letala, kajne?

Ah, aja. Menda sem *res* slišala nekaj takega, ampak saj veš, kako govorijo ljudje tukaj na otoku. Zagotovo vem samo to, da sta bila premožna, *nadvse* premožna, ona pa je po njegovi smrti dobila vse. Razen tistega, kar je vzela država, jasno, vendar dvomim, da toliko, kolikor sta bila dejansko dolžna. Michael Donovan je bil zvit kot presta. In prebrisan kot lisjak. In čeprav tega ne bi verjel tisti, ki jo je poznal zadnjih deset let, je res, da je bila Vera povsem enako prebrisana kot on ... in taka je bila vse do svoje smrti. Sprašujem se, ali je vedela, v kakšno godljo me bo spravila, če bo umrla na kakršenkoli drugačen način kot lepo mirno od srčnega infarkta v postelji?

Večino današnjega dne sem preživela spodaj na East Headu, sedela sem na razmajanih stopnicah in razmišljala o tem ... o tem in o sto drugih rečeh. Najprej sem pomislila, da ni vedela, saj ima skleda ovsene kaše več možganov, kot jih je imela na koncu Vera Donovan, potem pa sem se spomnila, kakšne je delala glede tistega sesalca za prah in sem pomislila, da je morda vedela ... ja, morda ...

Ampak to zdaj ni več pomembno. Pomembno je, da sem čofnila iz ponve naravnost v ogenj in bi se še kako rada izvlekla iz nje, preden si do konca opečem rit. Če bo šlo.

Začela sem kot gospodinja Vere Donovan, končala pa kot neke vrste »plačana družabnica«, kot pravijo. Nisem rabila dolgo, da sem ugotovila razliko. Kot Verina gospodinja sem morala jesti drek osem ur na dan, pet dni v tednu, kot njena plačana družabnica pa vsak dan, cel dan.

Kap jo je zadela prvič poleti 1968, ko je po televiziji gledala demokrasko konvencijo v Chicagu. Ta je bila blažja, zanj pa je okrivila Huberta Humphreyja. »Teга samozadovoljnega kretena sem gledala samo enkrat preveč,« je govorila, »in mi je od jeze počila prekleta žilica. Morala bi vedeti, da se bo zgodilo, prav lahko pa bi bil kriv tudi Nixon.«

Hujša jo je doletela leta 1975, a takrat ni imela politika, na katerega bi lahko zvalila krivdo. Dr. Freneau ji je rekel, naj raje neha kaditi in pit, pa bi si lahko tudi prihranil take nasvete – razuzdana pička, kakršna je bila Vera kušni-me-v-rit Donovan, že ne bo poslušala navadnega podeželskega zdravnika, kakršen je bil Chip Freneau. »Tudi njega bom pokopala,« je znala rečt, »in sedeč na njegovem nagrobniku spila viski s sodo.«

Nekaj časa je bilo videti, da ji bo celo uspelo – on jo je ves čas ošteval, ona pa je kot *Queen Mary* plula s polno paro naprej. Potem pa je imela leta 1981 prvi resni napad, takoj naslednjega leta se je v prometni nesreči na celini ubil tisti njen tujec. In potem sem se preselila k njej – oktobra 1982.

Je bilo to potrebno? Ne vem. Najbrž ne. Imela sem socialno zavarovanje, državno pomoč, kot je temu rekla stara Hattie McLeod. Ni bilo veliko, ampak otrok takrat že zdavnaj ni bilo več – mali Pete se je kar poslovil z obličja zemlje, ubogo izgubljeno jagnje – nekaj dolarjev pa mi je tudi uspelo prihraniti. Na otoku je bilo življenje zmeraj poceni, in čeprav ni več, kot je bilo včasih, je še vedno daleč cenejše od življenja na celini. Torej, najbrž mi res ne bi bilo treba živeti pri Veri, ne.

Ampak takrat sva se že navadili druga druge. To je težko pojasniti moškemu. Mislim, da Nancy tamle s svojimi beleškami in kuliji in snemalnikom razume, ampak ona najbrž ne sme govoriti. Navajeni sva bili druga druge, kot se dva stara netopirja verjetno navadita viseti drug ob drugem z glavo navzdol v isti jami, čeprav to še zdaleč ne pomeni, da sta najboljša prijatelja. Saj ni bilo kakšne velike razlike. Obešanje mojih nedeljskih oblek k delovnim v omaro je bila še največja, saj sem bila do jeseni 1982 tam itak že vsak dan, cel dan, večinoma tudi ponoči. Zaslužek je bil nekoliko večji, ampak ne tak, da bi lahko vplačala svojega prvega kadilaka, če veste, kaj mislim. Ha!

Najbrž sem to naredila, ker ni imela nikogar drugega. V New Yorku je bil moški, ki je vodil njene posle, neki Greenbush, ampak Greenbush najbrž ne bi hotel priti na Little Tall, da bi lahko kričala nanj z okna spalnice, naj se potruži in obesi rjuhe s šestimi, ne s štirimi ščipalkami, prav tako se ne bi hotel vseliti v sobo za goste in ji menjati plenice ter brisati dreka z njene debele stare riti, medtem ko bi ga obtoževala, da ji je ukradel kovance iz prekletega porcelanastega pujsa, ter mu govorila, da ga bo zato spravila v arest. Greenbush se je usral, jaz pa sem čistila njen drek in poslušala njeno dretje glede rjuh, prahu pod posteljo in prekletega porcelanastega pujsa.

Pa kaj potem? Saj ne pričakujem nobene medalje niti Škratnega srca. V svojem življenju sem pobrisala veliko dreka, še več sem se ga naposlušala (saj veste, da sem bila šestnajst let

poročena z Joejem St. Georgeem), in nič od tega me ni nikoli spravilo ob živce. Rekla bi, da sem nazadnje ostala z njo zato, ker res ni imela nikogar drugega; če ne bi bilo mene, bi ji preostal samo dom za ostarele. Njena otroka je nista nikoli obiskala in to je bila stvar, zaradi katere se mi je zasmilila. Saj nisem pričakovala, da se bosta kar vselila k njej, ne razumite me narobe, nisem pa razumela, zakaj niso zakopali starih zamer, kakršnekoli so že imeli, in prišla vsaj tu in tam, da bi preživela dan ali vikend z njo. Res je bila žleht kuzla, o tem ni nobenega dvoma, vendar je bila njuna *mama*. In takrat že precej stara. Zdaj seveda vem veliko več, kot sem takrat, ampak –

Kaj praviš?

Ja, seveda je res. Naj na mestu crknem, če lažem, kot rečejo moji vnuki. Kar pokličite tistega Greenbusha, če mi ne verjamete. Ko se bo razširila novica – in pričakujem, da se bo, saj se vedno – se bo v bangorskem *Daily Newsu* pojavil srce parajoč članek, kako je vse lepo. No, jaz pa imam pravo novico za vas – *niti malo* ni lepo. Vse skupaj je preklemanska nočna mora. Ne glede na to, kaj se bo zdaj zgodilo tukaj, bodo ljudje govorili, da sem jo jaz prisilila, da je storila, kar je storila, in jo potem ubila. Jaz to vem, Andy, in ti tudi. Ni sile na nebu ali na zemlji, ki bi lahko ustavila ljudi, da ne bi pomislili na najgrše, če se tako odločijo.

No, niti ena prekleta beseda od tega ni resnična. Jaz je nisem v nič silila in ona ni naredila, kar je naredila, zato, ker bi me imela rada ali ker bi ji bila všeč. Morda bi to lahko naredila, ker je mislila, da mi je dolžna – na njen čudaški način bi lahko pomislila, da mi je bila veliko dolžna, seveda pa je bilo čisto v njenem stilu, da ni ničesar rekla. Prav lahko bi bilo, da se mi je s tem, kar je storila, na svoj način hotela zahvaliti ... Ne zato, ker sem ji menjala posrane plenice, temveč zato, ker sem bila tam vse tiste noči, ko so se iz vogalov stegovale žice ali so se kosmi prahu valili izpod postelje.

Vem, vi tega ne razumete, ampak boste. Preden boste odprli tistale vrata in odšli iz sobe, boste vse razumeli, obljudim.

Na tri načine je znala biti neznosna. Poznam ženske, ki so še hujše, ampak za senilno starko, ki je večino časa preživela na vozičku ali v postelji, je bilo to *presneto* dovolj.

V prvi vrsti je bila takšna zato, ker ni znala drugače. Se spomnite, da sem omenila ščipalke za perilo, kako si jih moral uporabiti šest, nikoli samo štiri? No, to je samo en primer.

Obstajali so točno določeni načini, kako je bilo treba ravnati, če si delal za gospo Vero kušni-me-v-rit Donovan, in na nobenega od teh nisi smel pozabiti. Naravnost je povedala, kako morajo tečt stvari, in jaz tukaj lahko povem, da tudi so. Že prvič, ko si pozabil kakšno reč, si nemudoma slišal nekaj krepkih. Ko se ti je zgodilo drugič, se ti je poznalo pri plači. Če pa si se spozabil še tretjič, je bilo konec – si lahko kar spakiral, nobena opravičila niso več zalegla. Takšna so bila Verina pravila in jaz sem jih sprejela. Najbrž so bila kruta, ampak po mojem mnenju so bila tudi pravična. Če vam je dvakrat povedala, na katero polico hoče, da odložite kolač, ko ga vzamete iz pečice, *nikakor* pa na okensko polico, kjer naj bi se ohladil, kakor to počnejo v kakšni irski kolibi, in si tega še vedno niste zapomnili, potem je obstajala velika možnost, da si tega *nikoli* ne boste zapomnili.

Tri napake in si bil na cesti, takšno je bilo pravilo, in glede tega ni bilo absolutno nobenih izjem, jaz pa sem zaradi tega v vseh teh letih delala z mnogimi različnimi ljudmi. Več kot enkrat sem v teh časih slišala govornice, da je delat za Donovanove tako, kot bi bil ujet v tista vrtljiva vrata. Lahko si se zavrtel enkrat, dvakrat, nekateri pa so šli okoli tudi desetkrat ali dvanajstkrat, na koncu pa te je vselej vrglo na pločnik. Ko sem začela prvič delati zanjo – to je bilo leta 1949 – sem se tja odpravila kot v zmajevo gnezdo. Vendar ni bila tako slaba, kot so radi natolcevali ljudje. Če si znal prisluhniti, si lahko ostal. Jaz sem in oni tujec tudi. Vendar si moral biti ves čas pozoren,

ker je bila res sitna, ker je bila prebrisana in je o vsem, kar se je dogajalo med otočani, vedela več kot drugi letoviščarji ... Ker je znala biti res hudobna. Tudi prej, preden so jo doletele vse tiste nesreče, je bila zlobna. To je bil zanjo neke vrste hobi.

»Kaj pa bi vi radi tukaj?« mi je rekla tistega prvega dne. »Ali ne bi morali bit doma in skrbet za svojega otroka ter pripravljat obilne večerje za moškega svojega življenja?«

»Gospa Cullum bo štiri ure dnevno z veseljem popazila na Seleno,« sem rekla. »Pri vas lahko delam samo polovični delovni čas, gospa.«

»Kaj več tudi ne potrebujem, kar sem, se mi zdi, napisala že v oglasu, ki je bil objavljen v tistem, čemur vi tukaj pravi-te časopis,« je nemudoma odgovorila – in mi takoj pokazala, kako oster jezik ima, čeprav me še ni tako ošvrknila z njim, kot me je znala tolikokrat kasneje. Tistega dne je štrikala, če se prav spomnim. Ta ženska je štrikala kot blisk – par nogavic v enem samem dnevu zanjo ni bil problem, čeprav je začela, denimo, šele ob desetih dopoldne. Vendar je morala biti prave volje za to, je govorila.

»Ja 'spa,« sem dejala. »Drži.«

»Meni ni ime Ja 'spa,« je rekla in odložila štrikanje. »Moje ime je Vera Donovan. Če vas zaposlim, me boste klicali gospa Donovan – vsaj dotlej, dokler se ne spoznava dovolj dobro, da bi lahko bilo drugače – jaz pa bom vas klicala Dolores. Jasno?«

»Ja, gospa Donovan,« sem odvrnila.

»Prav, to je dobro za začetek. Zdaj pa mi odgovorite na eno vprašanje. Zakaj ste tukaj, ko imate svojo hišo, za katero morate skrbeti, Dolores?«

»Rada bi zaslužila nekaj dodatnega denarja za božič,« sem ji povedala. Takšen odgovor sem si pripravila vnaprej, če bo vprašala. »Če boste zadovoljni z mano – in če bo meni všeč pri vas, seveda – bi lahko ostala še nekoliko dlje.«

»Če bo *vam* všeč pri meni,« je ponovila in potem zavila z očmi, kot bi bilo to nekaj najbolj neumnega, kar je kadarkoli

slišala, češ, ali je mogoče, da komu *ne bi* bilo vseč delat za mogočno Vero Donovan? In je ponovila še besede: »Denarja za božič.« Vzela si je nekaj sekund, ob tem je ves čas strmelala vame, potem pa je znova spregovorila, še bolj sarkastično: »Dodatnega denarja za booožič!«

Kot bi slutila, da stojim pred njo v resnici zato, ker imam, ne glede na to, da sem si šele otresla riž z las, že težave v zakonu, ter me je hotela videt, kako bi zardela in obračala oči v tla, kar bi jo dokončno prepričalo. Vendar nisem zardela in nisem uprla pogleda v tla, čeprav sem bila stara komaj dva-ndvajset in je imela seveda prav. Tega, da imam težave, ne bi priznala živi duši – česa takega ne bi z divjimi konji izvlekli iz mene. Dodatni denar za božič je Veri zadostoval, ne glede na to, kako sarkastično je izrekla te besede, sama sebi pa sem bila pripravljena priznati zgolj to, da smo bili tistega poletja nekoliko na tesnem z denarjem za gospodinjstvo. Šele leta kasneje sem si lahko priznala pravi razlog, zakaj sem tistega dne šla in se soočila z zmajevko v njenem brlogu: morala sem najti način, da sem povrnila nekaj denarja, ki ga je Joe čez teden zapravil za pijačo, v petek zvečer pa izgubil pri pokru v Fudgyjevi krčmi tam čez na celini. Takrat sem še verjela, da je ljubezen moškega do ženske močnejša kot ljubezen do pijače in lumparij; da bo ta ljubezen prej ali slej splavala na površje kot smetana v steklenici mleka. Toda v naslednjih desetih letih me je izučilo. Življenje zna biti včasih prav žalostna šola, kaj?

»Torej,« je rekla Vera, »bova poskusili, Dolores St. George ... Čeprav si lahko predstavljam, da boste, četudi ostanete dlje, po kakšnem letu znova zanosili in tedaj vas bom najbrž videla zadnjikrat.«

Dejstvo je bilo, da sem bila že v tistem trenutku dva meseca noseča, vendar tega prav tako ne bi z divjimi konji izvlekli iz mene. Hotela sem službo za deset dolarjev na teden in sem jo dobila, zato verjemite, ko rečem, da sem si krvavo prislužila

čisto vsak cent. Tistega poletja sem se nagarala, in ko je prišel praznik dela, me je Vera vprašala, ali bi bila pripravljena delat tudi potem, ko sta se vrnila v Baltimore – nekdo je moral celo leto skrbet za tako veliko hišo in jo vzdrževati, veste – in sem pristala.

Delala sem vse do zadnjega meseca, preden se je rodil Joe mlajši, na delu pa sem bila znova, še preden sem ga prenehala dojit. Poleti sem ga puščala pri Arlene Cullum – Vera ne bi prenesla jokajočega pamža v hiši, ona že ne; ko pa sta z možem odšla, sem s sabo vodila oba, Seleno in malega. Selena je lahko bila večino časa sama – že tedaj, ko še ni imela niti tri leta, si ji lahko večino časa zaupal. Joe mlajši je bil ves čas ob meni. Svoje prve korake je naredil v Verini glavni spalnici, čeprav si lahko mislite, da ni nikoli izvedela za to.

Poklicala me je teden dni po porodu (najprej ji sploh nisem nameravala poslat sporočila o rojstvu malega, potem pa sem pomislila, da je njen problem, če bo menila, da sem to naredila zaradi dragocenega darila), čestitala mi je, da sem rodila sina, potem pa je rekla nekaj, kar je bil najbrž pravi razlog za to, da je klicala, in sicer, da me bo služba pri njej čakala. Njen namen je bil, si mislim, da bi se počutila počaščeno, in sem tudi bila. Pravzaprav je bil to največji kompliment, ki si ga lahko pričakoval od ženske, kakršna je bila Vera, pomenilo pa mi je mnogo več kot petindvajset dolarjev dodatka, ki sem ga od nje decembra tistega leta prejela po pošti.

Bila je neusmiljena, vendar pravična, in v svoji hiši je bila šefica vselej ona. Njen mož je bil tam enkrat na deset dni, tudi poleti, ko naj bi ves čas živela tam, ampak še takrat, ko je bil, je bilo jasno, da ona komandira pri tej hiši. Morda je imel pod sabo dvesto ali tristo uslužbencev, ki so se jim tresle gate od strahu pred njim, ampak na otoku Little Tall je imela glavno besedo Vera, in kadar mu je rekla, da mora sezut čevlje, ker bo drugače posvinjal njeno lepo čisto preprogo, jo je še kako poslušal.

Kot sem že povedala, je imela svoje predstave, kako je treba strečt stvarem. Pa še kako! Ne vem, od kod je jemala vse to, vem pa, da ni znala drugače. Če stvari niso bile narejene na določen način, jo je začela bolet glava ali trebuh. Za nadzor, kako tečejo stvari, je vsak dan porabila toliko časa, da sem večkrat pomislila, da bi se veliko manj vznemirjala, če bi enostavno prenehala s tem in sama prevzela skrb za hišo.

Vse kadi in umivalniki so morali biti umiti in zdrgnjeni z razkužilom Spic & Span, na primer. Ni zadoščal Lestoil, niti Top Job, kaj šele Mr. Clean. Samo Spic & Span. Če te je ujela, da si pomival s čim drugim, ti je lahko pomagal samo bog.

Kar se tiče likanja, si moral uporabljat posebno pršilno steklenico za škrobljenje ovratnikov srajc in bluz, in moral si si pomagat s kosom gaze, ki si ga položil na ovratnik, preden si posprejal. Preklemanska gaza je bila čisto brez zveze, kar se mene tiče, ampak če je prišla v pralnico in videla, da si ovratnike srajc likal brez tistega malega koščka tkanine, ki je moral, če ne drugače, vsaj viset z roba deske za likanje, potem – bog pomagaj.

Le bog ti je lahko pomagal, če si v kuhinji pozabil prižgat napo, kadar si kaj cvrl.

Kante za smeti v garaži, to je pa posebna zgodba. Bilo jih je šest. Sonny Quist je prihajal enkrat tedensko, da je pobral odpadke, in gospodinja ali pa ena od služkinj – tista, ki je bila najbolj pri roki – je morala spraviti kante nazaj v garažo takoj, tako rekoč isto *sekundo*, ko je odpeljal. In nisi jih smel samo zvleč v kot in jih pustit tam; po dve in dve so morale biti razvrščene ob severni steni garaže, pokrovi na njih pa so morali biti obrnjeni v obratno smer. Če si pozabil naredit tako, ti je lahko le še bog pomagal.

In potem so bili še predpražniki. Trije so bili – eden pred vhodnimi vrati spredaj, drugi pred vrati na notranje dvorišče in tretji pred vrati zadaj, ob katerih je bil vse do lanskega leta tisti naduti napis VHOD ZA DOSTAVO, dokler se ga

nazadnje nisem naveličala in ga odstranila. Enkrat tedensko sem morala predpražnike pobrat in jih odnest ter položiti na veliko skalo na koncu dvorišča, oh, kakšnih štirideset metrov naprej od bazena, bi rekla, ter iztepst iz njih prah. In res se je moralo pošteno prašiti. Če nisi bil dovolj temeljit, je že bila nad tabo. Saj ni vedno gledala, ko si jih iztepal, velikokrat pa je. Z moževim daljnogledom je oprezala z verande. Stvar je bila tudi v tem, da je bilo treba, ko si jih prinesel nazaj, pazit na to, da si jih namestil na ustrezen način, in je bila beseda DOBRODOŠLI obrnjena v pravo smer; torej tako, da so jo lahko prebrali ljudje, ki so prišli do katerih od teh vrat. Bog ti pomagaj, če si predpražnik obrnil narobe.

Takih in podobnih stvari je bilo še kakšne štiri ducate. V starih časih, ko sem začela delat tam kot služkinja, si se v trgovini v mestu lahko naposlušal žaljivk na račun Vere Donovan. Donovanovi so pogosto prirejali zabave, zato so imeli v petdesetih veliko hišnega osebja, najbolj pa so se čeznjo pritoževala mlada dekleta, ki jih je zaposlila za določen čas in nato odpustila, ko so trikrat zapored pozabila katero od pravil. In potem so punce vsakomur, ki je hotel poslušat, pripovedovale, da je Vera Donovan zloben, star netopir ošiljenega jezika in zmešana kot kura. No, morda je bila zmešana, ali pa tudi ne, lahko pa rečem nekaj – če si si vse zapomnil, kot je treba, ti je dala mir. Razmišljam pa tudi takole: vsak, ki si lahko zapomni, kdo s kom spi v tistih žajfnicah, ki jih popoldne vrtijo na televiziji, si lahko zapomni, da mora v kopalnici uporabiti Spic & Span in obrnit predpražnike v pravo smer.

Toda rjuhe, naj vam povem o teh. Pri tej zadevi pa je bilo bolje, da se nisi zmotil niti *enkrat*. Na vrvcici so morale viset popolnoma poravnane – zarobljeni deli so se morali ujemat, veste – za vsako pa si moral uporabiti šest ščipalk. Nikoli štirih, vedno šest. In če ti je ena padla v blato, ti ni bilo treba trikrat zapored pozabiti česa. Štriki so bili vselej napeljani v tistem stranskem delu dvorišča, ki je točno pod oknom njene

spalnice. Vselej, iz leta v leto, je prihajala k tistemu oknu in se drla name: »Šest ščipalk, Dolores! Poslušaj me! Šest, ne štiri! Jaz štejem, moje oči pa so še vedno dobre kot prej!« Ona je –

Ah, daj no, Andy – pusti jo pri miru. To vprašanje je čisto na mestu, noben moški pa nima dovolj možganov, da bi ga znal zastavit.

Ti bom povedala, Nancy Bannister iz Kennebunka v državi Maine – ja, seveda je imela sušilnik, lepega in velikega, vendar v njem nismo smeli sušiti rjuh, razen če bi napovedovali, da bo pet dni skupaj deževalo. »Spodoben človek se lahko pokrije samo z rjuho, ki se je posušila na svežem zraku,« je govorila Vera, »saj le tako sladko dišijo. Vanje se ujame veter, v katerem so plahutale, in nekaj ga zadržijo, da te lahko zaziblje v sladke sanje.«

O mnogih stvareh je nakladala, vendar ne o svežem zraku v rjuhah: imela je popolnoma prav. Vsak lahko vonja razliko med rjuho, ki se je sukala v Maytagovem stroju, in tisto, ki je frfotala v prijetnem južnem vetru. Ampak v mnogih zimskih jutrih, ko je bilo tudi minus dvanajst stopinj, veter pa je bil močan in vlažen ter je pihal z vzhoda, naravnost z Atlantika, ob takšnih jutrih bi se pa brez debate zlahka odrekla sladkemu vonju. Obešanje rjuh v takem mrazu je bilo prava muka. Nihče si ne zna niti predstavljati, če ni sam kdaj počel tega, in če je, ne bo nikoli pozabil.

Košaro odneseš do štrika, z vrha se dviguje para, prva rjuha je nato topla in si pri sebi morda misliš – če nisi tega že kdaj prej počel, jasno: »O, saj to pa ni tako slabo.« Ampak do tedaj, ko si obesil prvo in na njej poravnal vse robove, nataknil vseh šest ščipalk, se je iz košare prenehalo kaditi. Preostale rjuhe so še vedno mokre, vendar so zdaj tudi mrzle. In mokri so tudi vaši prsti ter *premraženi*. Vendar obešaš drugo za drugo, prste imaš pa vedno bolj rdeče, zato postanejo bolj nerodni, bolijo te ramena, usta pa imaš polna ščipalk, da lahko s prostimi rokami gladiš salamenske rjuhe in jih ves čas ravnaš, ampak naj-

bolj pa trpijo tvoji prsti. Če jih naenkrat ne čutiš več, je to ena stvar. Saj si skoraj želiš, da jih ne bi več čutil. Vendar so vedno bolj rdeči, in če je rjuh dovolj, postanejo naenkrat blede vijolični, kot robovi cvetov nekaterih lilij. Ko končaš, so tvoji prsti še najbolj podobni krempljem. Najhuje pri vsem pa je, da veš, kaj se bo zgodilo, ko se lahko s prazno košaro končno vrneš v hišo in roke zajame vročina. Najprej se pojavi zbadanje, nato te začne trgat po vseh sklepih – vendar je občutek tako globok, da bi se najraje razjokal; ko bi znala opisat te občutke, Andy, da bi vedel ... pa jih ne znam. Nancy Bannister tamle, se mi zdi, da ve, vsaj približno, vendar je ogromna razlika, če obešaš perilo pozimi na celini ali pa tukaj na otoku. Ko se začnejo prsti nazadnje vendarle ogrevat, imaš občutek, da je v njih roj žuželk. Čez in čez si jih lahko namažeš s kakšno kremo za roke in počakaš, da preneha srbenje, vendar veš, da kakršnakoli krema ali pomada ne bo kaj prida zalegla; do konca februarja boš imel kožo vseeno tako razpokano, da ti bo zakrvavela, če boš malo močnejše stisnil pest. Včasih pa, tudi potem, ko ti je zopet toplo in si nemara že v postelji, te bodo roke prebudile sredi noči, kot bi se spomnile bolečin, ki so jih pretrpele. Misliš, da se hecam? Ti se kar smeji, če hočeš, ampak jaz se nisem, niti približno. Saj jih lahko skoraj slišiš, roke, kako jočejo kot mali otroci, kadar iščejo mamico. Prihaja nekje od znotraj, ti pa ležiš in to poslušаш, ves čas pa se zavedaš, da boš moral naslednjič spet ven; nič ne pomaga, vse skupaj pač spada med ženska opravila, o katerih noben moški ne ve ničesar ali pa noče ničesar vedeti.

In ko ste šli skozi vse to, s premrlimi rokami, vijoličastimi prsti, bolečino v ramenih, s smrkljem, ki ti visi s konice nosu in primrzne ter se zalepi na zgornjo ustnico kot klop, je prej ja kot ne stala tam ob svojem spalničnem oknu in te opazovala ... z nagrbnčenim čelom in spuščeni koticiki ustnic, medtem ko si je mela roke – vsa napeta, kot bi se pred njenimi očmi odvijala kakšna zapletena kirurška operacija in ne obešanje

opranih rjuh, da bi se posušile v zimskem vetru. Videl si, kako se je skušala zadržat in vsaj enkrat obdržat jezik za zobmi, ampak čez čas ni mogla več; odprla je okno, se nagnila ven, da ji je hladni vzhodni veter zaplapolal v laseh, ter se zadrila: »Šest ščipalk! Ne pozabi uporabiti šestih ščipalk! Nikar ne dovoli, da bi veter odpihnil moje lepe rjuhe tja! v kot dvorišča! Me slišiš? Bolje zate, da me poslušáš, jaz te opazujem in štejem!«

Do marca meseca sem že sanjala, da bi vzela sekiro, ki sva jo z njenim tujcem uporabljala za cepljenje drv za štedilnik (dokler ni umrl, seveda; nato sem, srečnica, tudi to morala postorit sama), in treščila z njo to jezikavo gofljo natančno posredi oči. Včasih sem se res že videla, kako bom to storila, tako me je znala razjeziti, vendar bi rekla, da sem vselej vedela, da en del nje mrzi takšno nadiranje v enaki meri, kot sem ga jaz sovražila poslušati.

To je bil prvi način, kako je bila neznosna – preprosto si ni znala pomagat. V resnici je bilo huje zanj kakor zame, še zlasti potem, ko jo je kap. Takrat je bilo že dosti manj perila za obešanje, kljub temu pa se je enako sekirala zaradi teh stvari, preden so zatem zaprli večino sob v hiši in je ostala glavnina postelj za goste brez posteljnine, rjuhe pa so bile pospravljene v plastične vrečke in nato v omare.

Zanjo je postalo še posebej težko tam okoli leta 1985, ko so bili mimo časi, ko je lahko zasačila ljudi – da se je sploh lahko gibala, je namreč v celoti postala odvisna od mene. Če me ni bilo zraven, da bi jo dvignila iz postelje in prestavila v voziček, je morala ostati v postelji. Zelo se je zredila, veste – s petinšestdesetih kil, kaj takega, kolikor je tehtala v začetku šestdesetih let, je prišla na petindevetdeset, večino dodatne teže pa je bilo rumenkasto, zabuhlo salo, kakršno lahko vidiš pri nekaterih starih ljudeh. Kot krušno testo na palici ji je viselo z rok, nog in riti. Nekateri ljudje na stara leta shujšajo kot sušena govedina, Vera Donovan pa ne. Dr. Freneau je rekel, da zato, ker so ji nekoliko zatajile ledvice. Najbrž res, vendar

se mi je velikokrat zazdelo, da te kilograme pridobiva samo zato, da bi me jezila.

Njena teža pa še zdaleč ni bila edina stvar; poleg vsega je bila še napol slepa. Zaradi kapi. Vid, kolikor ga je še imela, je bil včasih boljši, včasih slabši. Včasih je videla samo malo na levo oko in preklemansko dobro na desno, večinoma pa je govorila, da vidi, kot bi gledala skozi težko sivo zaveso. Mislim, da razumete, kako jo je to spravljalo ob pamet, njo, ki je vselej tako pazila na vse. Nekajkrat se je celo razjokala zaradi tega in najbrž si lahko mislite, kako je bilo takšno tečnobo, kot je bila ona, spraviti v jok ... Čeprav so jo leta spravila na kolena, je bila še vedno prava tečnoba.

Kaj praviš, Frank?

Senilna?

Po pravici povedano, ne vem. Mislim, da ne. In četudi je bila, ni bila senilna, kot je običajno za stare ljudi. Tega ne govorim samo zato, ker bi si lahko sodnik, zadolžen za potrditev njene oporoke, z njo obrisal nos, če bi bila res senilna. Kar se mene tiče, si lahko z njo obriše tudi rit; jaz bi rada samo ven iz salamenske godlje, v kakršno me je spravila. Kljub temu pa moram reči, da najbrž ni imela vsega čisto *praznega* tam zgoraj v svojem podstrešnem stanovanju, niti na koncu ne. Nekaj sob bi sicer verjetno lahko brez težav oddajala, povsem prazno pa ni bilo.

To trdim predvsem zato, ker so bili dnevi, ko je bila skoraj tako ostra kot v starih časih. Običajno ob tistih dnevih, ko je malo boljše videla in se je lahko v postelji sama dvignila v sedeči položaj ter je celo lahko naredila korak ali dva do vozička, da je ni bilo treba prenašat kot vreče krompirja. V voziček sem jo dala, kadar sem morala preobleč posteljo, ona pa je nato hotela ostat v njem, ker se je lahko zapeljala do svojega okna – tistega, obrnjenega proti stranskemu dvorišču in s pogledom do pomola daleč zadaj. Enkrat mi je rekla, da bi

se ji do konca zmešalo, če bi morala cel dan in celo noč samo ležat v postelji in zijat v strop ter stene in jaz sem ji verjela.

Imela pa je tudi dneve, ko je bila zmedena, ja – dneve, ko ni vedela, kdo sem jaz in komaj še, kdo je *ona* sama. Takrat je bila kot čoln, ki se je razvezal s sidra, ocean, na katerega jo je odneslo, pa je bil čas – zjutraj je bila zmožna verjet, da smo leta 1947, popoldne, da smo v letu 1974. Imela pa je tudi dobre dneve. Sčasoma jih je bilo vedno manj in ves čas je imela tiste šibke napade – pretrese, kot jim pravijo stari ljudje – in to čisto zares. Vendar pa so bili njeni dobri dnevi pogosto moji slabi, saj je prišla na plano vsa tista njena žlehtnoba, če sem ji dovolila.

Postala je hudobna. To je bil drugi način, kako je znala biti neznosna psica. Ta ženska je bila hudobna kot kača, kadar se je tako odločila. Čeprav je bila večino časa v postelji, v plenicah in gumijastih gatah, je bila zgaga. Sranje, kakršno nam je uprizarjala ob dnevih, ko je bilo na vrsti generalno čiščenje, je dober primer tega, kar vam hočem povedat. Ni se dogajalo *vsak* teden, vendar pri bogu prisežem, da je bilo pogosto ravno na četrtek, kar prav gotovo ni bilo naključje.

Četrтки so bili pri Donovanovih dnevi, namenjeni za generalno čiščenje. Hiša je ogromna – pojma nimate, kolikšna je, dokler si je v celoti ne ogledate od znotraj – vendar je večina prostorov zaprtih. Časi, ko je bilo morda tam šest deklet z ruto na glavi, ki so loščila tukaj in pomivala okna tamkaj ter ometala pajčevino iz kotov na stropu kje drugje, so minili pred dvajsetimi leti in več. Včasih sem hodila skozi tiste mračne prostore, ogledovala sem si pohištvo, ki je bilo pokrito z zaščitnimi prevlekami, in si zamišljala, kako je moralo biti vse skupaj videt v petdesetih letih, ko sta prirejala svoje poletne zabave – zmeraj je bilo povsod okoli po trati vse polno raznobarnih japonskih lampijonov, kako dobro se spominjam tega! – in me je ob tem čudno spreletavalo. Na koncu svetle

barve vselej izginejo iz življenja, ste to kdaj opazili? Na koncu so stvari vselej videt sive kot sprana oblačila.

Zadnja štiri leta so se v hiši uporabljali samo nekateri prostori: kuhinja, veliki salon, jedilnica, zastekljena veranda, ki gleda na bazen, in notranje dvorišče ter štiri spalnice zgoraj – njena, moja ter dve sobi za goste. Sob za goste pozimi nismo kaj dosti ogrevali, vendar sta bili lepo pospravljeni in zmeraj pripravljene za primer, če bi njena otroka *dejansko* prišla in z njo preživela nekaj časa.

Tudi v teh zadnjih letih sem imela ves čas dve dekleti iz mesta, ki sta mi pomagali ob dnevih velikega čiščenja. Veliko so se menjale, ampak od leta 1990, se mi zdi, sta bili vedno Shawna Wyndham in Frankova sestra Susy. Brez njiju ne bi zmogla, čeprav sem še vedno dosti postorila sama, zato sem bila te četrteke ob štirih popoldne, ko sta dekleti odšli domov, totalno crknjena. Kljub temu sem morala opraviti še precej dela – končat z likanjem, spisat seznam za petkove nakupe in, seveda, pripraviti večerjo za Njeno veličanstvo. Ni miru za jekleno pest, kot pravijo.

Vendar se je bilo treba, hočeš nočeš, pred vsemi temi opravili posvetiti še njeni žlehtnobi.

Večinoma je kar redno opravljala svoje naravne potrebe. Vsake tri ure sem ji podstavila kahlo in se je lepo olajšala. Malo po poldnevu se je običajno v kahli poleg scanja znašel tudi kakšen kakec.

Se pravi, razen ob četrtkih.

Ne *vsak* četrtek, vsekakor pa sem lahko ob četrtkih, ko je bila povsem pri sebi, računala na težave ... in bolečine v hrbtu, zaradi katerih sem bila nato celo noč budna. Na koncu mi jih ni zmožel lajšati niti anacin-3. Večino življenja sem bila krepka kot konj in še vedno sem, ampak petinšestdeset jih je pa le petinšestdeset. In stvari ne gredo več tako kot nekoč.

Ob četrtkih ob šestih zjutraj sem namesto do polovice polne kahle od nje dobila samo nekaj kapljic. Enako ob devetih.